

Öğr. Gör. Doğa Aydoğan

Atılım Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Öğretim Görevlisi

YABANCI ÇİNGENELERİN TÜRKİYE'YE GİRİŞ, İKAMET, SEYAHAT ÖZGÜRLÜKLERİ İLE TÜRKİYE'DEN SINIR DIŞI EDİLMELERİ I- ÇEŞİTLİ ÇİNGENE TANIMLARI VE ÇİNGENELERİN KÖKENLERİ ÜZERİNE

Türkçe'de, Çingene ya da Roman olarak bilinen bu topluluğa, Rumca'da "Gyphos", İtalyanca'da "Zingari", İspanyolca'da "Gitano", İngilizce'de "Gypsy", Romence'de "Tigani", Fransızca'da "Tzigane", Almanca'da "Zinguner", denilmektedir.1

Çingeneler kendilerini "Rom" yani "insan" olarak adlandırmaktadır.2

Çingeneler, Avrupa'daki diğer azınlıklardan farklı olarak, tarihsel bir ülkeye sahip değildirler ve Orta Asya ve Avrupa'nın neredeyse bütün ülkelerinde yaşamışlardır.3

Çingenelerin kökenleri konusundaki tartışmalar halen devam etmekle birlikte;19 Yüzyılın başlarında halkbilimciler, tarihçiler ve dilbilimciler bu konuya eğilmişlerdir. Hint dili ile Çingenelerin konuştuğu dil (Romani) arasındaki benzerliklerin keşfedilmesiyle, günümüzde büyük ölçüde kabul gören teze göre çingenelerin kökeni Hindistan'a dayanmaktadır.4

II- TARİHSEL VE SOSYOLOJİK AÇIDAN ÇİNGENELER

18. yüzyılda Orta ve Doğu Avrupa'da ulus düşüncesinin doğması ile Avusturya, Almanya ve Rusya'da sert bir "yerleşikleştirme" politikası uygulanmaktaydı.

Uygulanan sürgün politikası ve geçiş yasakları dikkate alındığında çingenelerin izledikleri yolun aslen göçebe kabile düzenine göre değil, idarî zorlamalar doğrultusunda belirlendiği görülmektedir.5

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'da başlayan çingene avının kökenleri, 1899'da Münih'te imparatorluk emniyetinden Alfred DILLMAN tarafından kurulan ve sonradan "Çingene Tehlikesiyle Mücadele" adını alan ofise dayanmaktadır.6

Ancak güvenlik tedbirlerinin dönüm noktası, HIMMER'in Aralık 1938 ve Ekim 1939 tarihli emirleri olmuştur. Bu emirlerin sonucunda çingeneler toplama kamplarına gönderilmiştir.7 1 Ağustos 1944 yılında aile kamplarından hayatta kalanlar gaz odalarına gönderilmiştir.8 Yahudi soykırımı bütün dünyada nefretle anılmış olmasına rağmen, benzer şekilde yaşanan çingene soykırımı, dünya kamuoyunun aynı derecede ilgisini çekmemiştir.9

Benzeri gelişmeler, o yıllardaki Çekoslovakya Cumhuriyeti'nde de yaşanmıştır. Çekoslovakya Hükûmetinin 1927 yılında, "Göçebe Çingeneler Kanunu"nu kabul etmesinin ardından, 1939 Martında, pek çok çingene kamplarda ölmüştür.10 Bu yıllarda Romanya ve Hırvatistan'da da durum farklı değildi.11 Fransa'da 6 Nisan 1940 tarihli Genelge ile çingene aileler, önce toplu halde tutuklandılar daha sonra kamplara gönderildiler.12

Çingenelere karşı, Birinci Dünya Savaşı sırasında başlayan ve İkinci Dünya Savaşı sırasında doruk noktasına ulaşan bu politik hareket, genel olarak ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, özel olarak "çingene karşıtlığı" (Antigypsism) olarak adlandırılmaktadır.13

Doğu Avrupa'da, komünist rejim politikalarında, çingenelerin asalak bir yaşam sürdürdükleri ileri sürülerek, zorla yerleşikleştirme, etnik bütünleştirme ve bölgelere ayırma politikaları devam etti.14

1973 ekonomik krizi ve 1989 yılında Berlin Duvarının yıkılmasıyla birlikte sona eren soğuk savaş dönemleri boyunca devam eden çingene karşıtlığı (antigypsism), eski

Yugoslavya’da yaşanan savaş sırasında, İkinci Dünya savaşından sonra ikinci büyük yükselişi göstermiştir. Bu dönemde Hırvat, Sırp ve Boşnak nüfusun maruz kaldıkları acılar bilinmekle birlikte, çingene nüfusun bu dönemde yaşadıkları bir nevi “soykırım” girişimi arka plânda kalmaktadır.15

1991 yılından itibaren, Almanya’ya doğru gelişen nüfus hareketlerinin sonucunda, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde çingene sorunu yeniden gündeme geldi ve yeni bir çingene karşıtlığı dalgası başladı. Özellikle Romanya’dan başlayan bu çingene akını genişleyen Avrupa’da, zaten mevcut çingene karşıtlığını yeniden gündeme getirmiştir. Bugün, Avrupa’da aşırı milliyetçiler tarafından açıkça, çingenelerin kültürel reddi ve kökünün kazınması istenmektedir.16

Bugün Avrupa’da yaşayan çingenelerin pek çoğu vatansız, mülteci veya politik sığınmacıdır ve Balkanlarda ve Doğu Avrupa’da meydana gelen rejim değişiklikleri nedeniyle ülkelerine iade edilmektedir.17 Orta ve Doğu Avrupa’da yaşayan pek çok çingene, ülkelerinde yükselen ırkçılık dalgası nedeniyle AB üyesi Devletlere sığınmacı olarak başvurmakta veya mülteci statüsü istemektedir. Ancak pek çok başvuru, AB üyesi Devletlerin, çingenelerin ülkeye girişine izin vermemesiyle sonuçlanmaktadır.

Bugün Avrupa’da yaklaşık 12 milyon çingene yaşamaktadır.18 Avrupa’da yaşayan çingene nüfusun büyük çoğunluğu (yaklaşık 8 milyon) Doğu Avrupa’da yaşamaktadır. Avrupa Birliği’ne üye devletlerde yaşayan çingene sayısı yaklaşık 2 milyondur. En yoğun çingene nüfusa sahip Avrupa ülkesi 3 milyon çingene nüfusu ile Romanya’dır.19

Çingene toplulukları, tembel, işten kaçınan kişiler olarak bilinmekte ve suç teşkil eden fiillere karışmakla suçlanmaktadır.20 Yaşanan soykırım deneyiminden sonra sosyal ve ekonomik imajlarını koruyan Yahudilerin aksine çingeneler, sosyal asalaklar olarak tanımlanmaya devam etmektedir.21 Halen Avrupa’nın neredeyse bütün ülkelerinde çingenelere ikinci sınıf insanlar gözüyle bakılmaktadır.22

Çingeneler, küçük tacirler ve sanatkarlar olarak yaşamlarını sürdürmektedir.23 Dünyanın neredeyse her yerinde bütün çingeneler aynı dili (Romani dilini) konuşmaktadır.24

Her toplum gibi çingenelerin de bir dini vardır. “DEL” adı verilen erkek bir tanrıya inanırlar ve tek tanrılı olan bu dinin adı “Romania”dır. Ancak yüzyıllar süren yerleşikleştirme ve asimilasyon politikaları sonucunda, çingenelerin buldukları ülkelere göre dinlerinin de değiştiği görülmektedir.25

Özellikle işsizlik, sağlık, eğitim ve kötü yerleşim nedeniyle çingeneler, Avrupa’da yaşayan diğer etnik gruplar içinde en kötü durumda olanlardır.26

III- TÜRKİYE’DEKİ ÇİNGENELER

A- Tarihsel Olarak Türkiye Çingeneleri:

1475 tarihinde, Osmanlı’nın Balkan bölgesi için hazırlanmış olan vergi düzenlemelerinde, hem göçebe hem de yerleşik çingenelerin, inanışları, çingene nüfusunun yoğun olduğu bölgeler, çingenelerin meslekleri ve yasal statüleri yer almaktadır.27

Kanuni Sultan Süleyman zamanında, 1530 tarihli Kanunname-i Kıbtıyanı Vilayet-i Rumeli kanunu ile Rumeli’nde yaşayan çingenelerin ödeyecekleri vergi tutarları düzenlenmişti. Bu kanunda ayrıca, ikametine izin verilen bölgeden izinsiz olarak çıkan çingenelerin cezalandırılarak bölgesine geri gönderileceğine ilişkin hükümler de yer almaktaydı.28

15 ve 16. yüzyıllarda Osmanlı’da çingenelerin dini inanışlarını değiştirmesi eğilimi sonucunda, 19. yüzyıla gelindiğinde, Müslüman çingeneler çoğunluk hale gelmiştir.29

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, çingenelerin Balkan kasaba ve köylerinde iskân edilmeleri söz konusudur. Yerleşik hayata geçen çingenelerin, çingene mahallelerinde oturmalarına izin verilmiştir. Ancak bu uygulama özel olarak çingenelere yönelik olmayıp, tüm azınlık cemaatlerinin iskânında gözetilen bir ilkedir.³⁰

Osmanlı İmparatorluğu'nun görkemini yitirdiği 18 ve 19. yüzyıllarda, çingenelere ilişkin kayıtlar oldukça yetersizdir. Osmanlı Döneminde çingenelere ilişkin son kapsamlı verilere göre, Anadolu ve Rumeli'de vergi ödeyen 45.000 çingene kaydedilmiştir.³¹

Osmanlı İmparatorluğu'nun reform sürecinden, çingeneler de etkilenmiştir. I. Abdülmecit döneminde 1845 yılında, Rumeli ve Anadolu topraklarında yaşayan çingenelerin, yerel yetkililer uygun gördüğü sürece istedikleri yere yerleşmelerine izin verilmesi buyrulmuştur.³² Ancak reform girişimlerinin etkisi büyük olmamış, gerileme döneminde orduya hizmet veren çingenelerin ayrıcalıkları da yavaş yavaş ortadan kalkmıştır.

Çingenelerin, Avrupa kıtasında yaşamış oldukları baskı ve zulüm ile karşılaştırıldığında, Osmanlı İmparatorluğu döneminde çok daha ılımlı bir politik ve idarî tavırla karşılaştıklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

B- Günümüzde Türkiye'deki Çingeneler

Türkiye'de yaşayan çingeneler alanında, ne Türk vatandaşı olanlar ne de yabancı çingenelere ilişkin bugüne kadar yapılmış bilimsel bir çalışma yoktur. Ancak çalışma konusu mevzuat açısından, elde olan verilerle de olsa, Türkiye'de yaşayan çingeneler konusunda açıklama yapmakla başlamak yerinde olacaktır.

Türkiye'de çingeneler, "Kipt'i, Doğu Anadolu'da "Pos", Hakkari, Mardin Siirt ve Van'ın güneyinde "Mırti, Koçer veya Arabacı", Erzurum, Artvin ve Bayburt, Erzincan ve Sivas çevresinde "poşa" olarak adlandırılmaktadır.³³

Türkiye'de çingenelerin yaygın olarak yaşadıkları bilinen iller, arasında İstanbul, Ankara, İzmir, Kırklareli, Edirne, İzmit, Afyon, Tokat, Sivas, Denizli, Mardin, Gaziantep, Kahramanmaraş, Adana ve Samsun yer almaktadır.³⁴ İstanbul'da çingeneler, Kasımpaşa, Çürüklük, Küçükbakkalköy, Sulukule, Üsküdar ve Selamsız gibi spesifik mahallelerde yaşamaktadır.

Üsküdar, Paşalar ve Rumeli'de ve Van'da yaşayan çingeneler, Romani dilini konuşmaktadır.³⁵ Ancak Anadolu'ya göç eden çingenelerin konuştuğu dil Farsça ve Türkçe kökenli sözcükleri de içermektedir.³⁶

Çingenelerin, Müslüman olmakla birlikte, Hıristiyanlığın çeşitli kurallarını sürdürdüğü ve Balkanlar'da yaşayan bütün Müslüman çingeneler gibi Türkiye'de yaşayan çingenelerin de mayısın ilk haftası sıralarında bahar şenliği olarak bilinen Hıdırellez'i kutladıkları bilinmektedir. Van'da yaşayan çingenelerin Müslüman olduğu ancak Tokat'da yaşayan çingenelerin bir kısmının halen Hıristiyan kaldığı, Türkiye'nin doğusunda yaşayan çingenelerin bir kısmının ise Alevi, Şafi veya İsmaili mezheplerine bağlı olduğu görülmektedir.³⁷

Avrupa çingeneleri gibi Türkiye çingeneleri de müzisyenlik çiçek satıcılığı, sepetçilik, hurda eşya toplama, kalaycılık, demircilik ve küçük çaplı ticaret yaparak yaşamını sürdürmektedir.³⁸

Türkiye'de yaşayan çingeneler, Avrupa'da yaşandığı gibi büyük bir soykırıma maruz kalmamıştır. Ancak, Türkiye'de var olan Çingene organizasyonları Avrupa'da olduğu kadar etkili değildir ve çingeneler üzerine yapılmış çok az çalışma mevcuttur.

Bugün Türkiye'de resmî olarak 500,000 çingene yaşamaktadır. Ancak gerçek rakamın 2 milyon olduğu düşünülmektedir.³⁹

Sonuç olarak “yabancı çingene”, “Türk vatandaşı sayılmayan ve Hindistan’dan çıktıkları söylenen, dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan bir topluluktan olan kimsedir.” 40

IV- YABANCI ÇİNGENELERİN TÜRKİYE’YE GİRİŞ, İKAMET, SEYAHAT ÖZGÜRLÜKLERİ VE TÜRKİYE’DEN SINIR DIŞI EDİLMELERİ

Gerek uluslararası alanda gerekse ulusal platformlarda, mevcut çingene karşıtlığına ilişkin raporlarda, Türkiye’ye yönelik olumsuz eleştiriler giderek yoğunlaşmaktadır. Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu’nun 25 Haziran 2004 tarihli Türkiye raporunda⁴¹, 2510 sayılı 1934 tarihli İskân Kanunu’nun 4. maddesi ile yabancı çingenelerin göçmen olarak Türkiye’ye girişinin engellendiğine dikkat çekilmiştir.

Avrupa Roma Hakları Merkezi (European Roma Rights Centre-ERRC) tarafından İskân Kanunu’nun 4. maddesi, ayrımcılık içerdiği gerekçesiyle eleştirilmiştir.⁴² Dom Araştırma Merkezi, İskân Kanunu’nun 4. maddesinin yürürlükten kaldırılması gerektiği vurgulanmıştır.⁴³

İnsan Hakları için Uluslararası Helsinki Federasyonu’nun 2005 yılı Türkiye raporunda, Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun’un m.21/son hükmünün halen yürürlükte olması olumsuz eleştirilerin nedeni olmuştur.⁴⁴ Son olarak, Avrupa Komisyonu’nun Türkiye’nin Katılımı Yönünde İlerlemesi Hakkında, 2006 yılı düzenli raporunda⁴⁵ “Çingeneler konusunda, İskân Kanunu’nda, 2006 Eylül ayında yapılan değişiklikle çingenelere yönelik ayrımcı hükümler kaldırılmıştır. Ancak Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun’da Çingeneler aleyhine ayrımcı hükümler yer almaya devam etmektedir.” ifadeleri yer almaktadır.

Uluslararası ve ulusal platformlarda, çingenelere ilişkin olarak Türkiye’ye yönelik yoğunlaşan olumsuz eleştiriler karşısında, yabancı çingenelerin Türkiye’ye giriş, ikamet ve seyahat özgürlükleri ve sınır dışı edilmelerinin incelenmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Yürürlükten kaldırılan 2510 sayılı İskân Kanunu’nun 4.maddesi, 2848 Sayılı Kanun’un 3.maddesine Ek 3657 sayılı Kanun’un 1.maddesi ve İskân Muafiyetleri Nizamnamesi’nin 9.maddesi ile kimlerin göçmen vizesi verilmesi uygun olmayan kişiler olduğu tespit edilmişti.

2510 sayılı İskân Kanunu’nun 4.maddesinde, anarşistler, casuslar, göçebe çingeneler ve memleket dışına çıkarılmış bulunanlara göçmen vizesi verilmeyeceği düzenlenmekteydi.

2848 sayılı Kanunun 3. maddesine Ek 3657 sayılı Kanunun 1. maddesinin 3. bendinde göçmen olarak kabul edilemeyecek kişiler arasında 2510 sayılı Kanununun 4. maddesinde yazılı şahıslar sayılmış ve ardından özel olarak meskûn (yerleşik) ve gayri meskûn (yerleşik olmayan) çingenelerin göçmen olarak kabul edilmeyecekleri belirtilmişti.

İskân Muafiyetleri Nizamnamesi’nin 9. maddesinde de İskân Kanununun 4. maddesine paralel olarak “Türk kültürüne bağlı olmayanlara, anarşistlere, göçebe çingenelere, memleket dışına çıkarılmış olanlara muhacir kağıdı verilmez.” hükmü yer almaktaydı.

Göçmen kabulü işleminin Bakanlar Kurulu Kararları çerçevesinde yürütülmesi dolayısıyla politik bir durum arz ettiği kuşkusuzdur.⁴⁶ Ulus devlet yaratma düşüncesinin bir aracı olan 2510 sayılı İskân Kanunu, hem Osmanlı’dan ayrılan yerlerdeki Türk soyluların göçmen olarak kabulü, hem de iç iskân konusu ile ilgili tedbirleri almayı hedefleyen, dönemin siyasî yapı ve ideolojilerini yansıtan bir düzenlemedir.⁴⁷ Burada tartışılmak istenen, dönemin ideolojik ve siyasî yapısının

niteliği olmayıp, 1934 tarihli İskân Kanunu'nun yabancı çingenelerin göçmen olarak Türkiye'ye kabulüne ilişkin yürürlükten kaldırılan düzenlemeleridir.⁴⁸

Göçmen başvuruları reddedilecek kişiler arasında çingenelerin de yer alması, başkaca bir gerekçe bulunmaksızın kategorik olarak çingenelerin göçmen sıfatıyla Türkiye'ye giriş yapacak yabancılar arasından çıkarıldığını göstermekteydi.

2510 sayılı İskân Kanunu'nun yürürlükten kaldırılması ve bu kanun kapsamındaki konuların günümüz şartlarına göre yeniden düzenlenmesi amacıyla, 07.01.2003 tarihinde TBMM'ye sunulan İskân Kanunu Tasarısı, 19.09.2006 tarihinde kabul edilerek kanunlaşmıştır.

5543 sayılı İskân Kanunu ile, 2510 sayılı İskân Kanununun çingenelerin göçmen olarak Türkiye'ye kabulünü yasaklayan 4. maddesi de yürürlükten kaldırılmıştır. Buna göre, İskân Kanununun 4. maddesi, "Göçmen olarak kabul edilmeyecekler." başlığı ile aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olmayan yabancılar ile Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup da sınır dışı edilenler ve güvenlik bakımından Türkiye'ye gelmeleri uygun görülmeyenler göçmen olarak kabul edilmezler."

5543 sayılı İskân Kanunu ile, mülteci çingenelerin ikamet ve seyahat özgürlüklerine yönelik olan 1. ve 9. maddelerdeki ifadeleri de kanun metninden çıkarılmıştır.

Yabancı çingenelerin göçmen olarak Türkiye'ye giriş yapmalarını yasaklayan söz konusu hükümlerin yürürlükten kaldırılmasıyla, Anayasa'nın 10 maddesinde düzenlenen kanun önünde eşitlik ilkesine, temel hak ve hürriyetlerin yabancılar için milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabileceğine ilişkin 16.

maddesine⁴⁹, 90. maddesinin son fıkrasına⁵⁰ ve 66. maddesine aykırılık ortadan kalkmıştır.

Eşitlik ilkesinin, tartışma götürmez genel ve evrensel bir ilke olduğu konusunda hem fikir olunmasına ve onunla birlikte anılan ayırım gözetmeme ilkesine karşın, açıkça eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağına aykırı bu hükümlerin 2006 yılına kadar yürürlükte kalmış olması, en yumuşak ifadeyle şaşırtıcıdır.

5543 sayılı İskân Kanunu ile çingenelere ilişkin düzenlemelerin yürürlükten kaldırılması Avrupa Birliği'ne giriş sürecindeki Türkiye açısından son derece önemlidir. Nitekim, Avrupa Komisyonu'nun Türkiye'nin katılımı yönünde ilerlemesine ilişkin 2006 İlerleme Raporunda, çingenelere yönelik ayrımcı hükümlerin kaldırılmış olması olumlu bir ilerleme olarak değerlendirilmiştir.

Türk Yabancılar Hukukunda yabancıların sınır dışı edilmesi, bir idari karar sonucu ortaya çıkmaktadır ve dört farklı kanunda düzenlenmiştir. Bu kanunlar, YİSHK, Pasaport Kanunu, Vatandaşlık Kanunu ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu⁵¹'dur.

Yabancı çingenelerin Türkiye'den sınır dışı edilmelerine ilişkin YİSHK'in 21. maddesinin 3. fıkrasında yer alan ,

"Tâbiyetsiz veya yabancı devlet tebaası olan çingenelerin ve Türk Kültürüne bağlı olmayan yabancı göçebelerin sınır dışı edilmelerine İçişleri Bakanlığı yetkilileridir." düzenlemesinin, gerek uluslararası alanda Türkiye'ye getirilen olumsuz eleştiriler, gerekse doktrinde yer alan görüşler nedeniyle yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

İnsan Hakları için Uluslararası Helsinki Federasyonu'nun 2005 Türkiye raporunda, YİSHK m.21/3 hükmü, benzer şekilde, başkaca bir neden bulunmaksızın, doğrudan doğruya çingenelerin sınır dışı edilmelerine ilişkin bir düzenleme olarak yorumlanmış ve söz konusu hüküm, Türkiye hakkındaki olumsuz eleştirilerin nedeni olmuştur.

Avrupa Komisyonu'nun Türkiye'nin Katılımı Yönünde İlerlemesine İlişkin 2006 yılı İlerleme Raporunda, "Yabancıların Türkiye'de İkametleri ve Seyahatleri

Hakkında Kanun'da Çingener aleyhine ayrımcı hükümler yer almaya devam etmektedir." ifadesi yer almaktadır.

YİSHK m.21/3 hükmünün doğrudan doğruya çingenerin sınır dışı edilmelerine ilişkin "ayrımcı" bir düzenleme olduğunu savunmak, "Yabancıların Ülkeyi Terke Davet veya Sınır Dışı Edilmeleri" üst başlığı dahilindeki diğer maddeler ile olan bağlantısını çözümlenmekten uzak bir yaklaşım olacaktır.

YİSHK m.21/3 hükmünün, kategorik olarak yabancı çingenerin başka bir neden bulunmaksızın, Türkiye'den sınır dışı edileceği şeklindeki bir yorum, kanun koyucunun temel hak ve özgürlüklere yönelik her yasal düzenlemesinin sınırlama kavramı ile özdeş olduğu fikrinden kaynaklanmaktadır. Bir düzenleme, belli bir temel hak ve özgürlüğün güvence altına aldığı yaşam kesitini, "norm alanını" daraltma sonucu doğuruyorsa ancak sınırlama olarak nitelenebilir. Fakat bir temel hakkı güçlendirici, onun daha kolay ve etkin bir biçimde kullanılmasını sağlayan düzenlemeler sınırlama değildir.⁵²

Çözüme kavuşması gerekli nokta, YİSHK m.21/3 düzenlemesinin, münhasıran sınır dışı etmeye yetkili mercilere ilişkin bir düzenleme olup olmadığıdır. YİSHK'in yabancıların sınır dışı edilmelerine ilişkin hükümleri "Yabancıların Ülkeyi Terke Davet veya Sınır Dışı Edilmeleri" üst başlığı dahilinde üç ayrı alt başlık altında, 19,20,21,22.maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Bu alt başlıklardan ilki, "Muzır Şahıslar" 'dır ve "Muzır Şahıslar" alt başlığı altında sadece 19.madde hükmü yer almaktadır. 19 maddede, sınır dışı edilebilecek yabancıların "İçişleri Bakanlığınca memlekette kalması umumi güvenliğe, siyasi ve idari icaplara aykırı sayılan yabancılar" olduğu dolayısıyla "Muzır Şahıslar"ın kimler olabileceği düzenlenmektedir.

Madde metninde sınır dışı edilme sebepleri arasında sayılan "genel güvenliğe aykırılık" pek çok uluslararası sözleşmede de yer alan genel bir gerekçedir. Ancak siyasî ve idarî icaplara aykırılık kavramlarının içeriği belirsizliğini korumaktadır ve kapsamı çok geniştir.⁵³ Özellikle idarî icaplar kavramı değişik yorumlara elverişli niteliktedir.⁵⁴

Ancak dikkat edilecek olursa, hakkında sınır dışı kararı verilebilecek yabancıların ve sınır dışı edilme nedenlerinin sayıldığı bu başlık altında yabancı çingenerin sınır dışı edileceğine ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır.

"Karar Almağa Yetkili Makamlar" alt başlığı altında sınır dışı edilme nedenleri değil, sadece sınır dışı etmeye yetkili makamlar düzenlenmiştir.

21.maddenin ilk fıkrasında, sınır dışı kararını almaya yetkili makamın İçişleri Bakanlığı olduğu düzenlenmektedir. Maddenin ikinci fıkrasında, birinci fıkradaki genel kuralın istisnası olarak, ülkenin genel güvenliği ve düzeni noktasında, derhal çıkarılması gereken yabancıların sınır dışı edilmesinde, sınır ve sahil valiliklerinin, yetkili olduğu düzenlenmiştir.

Bu durumda 3.fıkranın istisnasının istisnası olduğu ve yabancıların sınır dışı edilmesinde yetkili makamlara ilişkin olarak genel kurala dönülerek, ülkenin genel güvenliği ve düzeni için derhal çıkarılması gerekli yabancı, "çingene" ise, sınır dışı etmeye yetkili makam münhasıran, İçişleri Bakanlığı olduğu, yapılması muhtemel yorumlardan biridir. Bu durumda, sınır dışı edilecek yabancı çingene için de yabancıların sınır dışı edilmesine ilişkin genel kurallar uygulama alanı bulacaktır. Dolayısıyla, vatansız veya yabancı devlet vatandaşı olan çingenerin, sınır dışı edilebilmeleri için, yine 19.madde hükmü uyarınca "Muzır Şahıs" olmaları yani ülkede kalmalarının genel güvenliğe, siyasi ve idari icaplara aykırı sayılmaları gereklidir.

Madde hükmünün, sadece yetkili makamlara ilişkin olduğunun göz önünde bulundurulması yüzyıllardır baskı ve zulüm altında yaşamış bu kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin sınırlanması açısından son derece önemlidir.

Türk Yabancılar Hukuku mevzuatında yabancı çingenelerin Türkiye'ye giriş, ikamet ve seyahat özgürlüklerini ve sınır dışı edilmelerini sınırlayıcı herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda, yabancı çingenelere ilişkin farklı düzenleme ve uygulamaları bulunmayan ve üstelik 2510 sayılı İskân kanununun söz konusu hükümlerini yürürlükten kaldıran Türkiye'nin, özel olarak çingene karşıtı ve ayrımcı bir politika yürüttüğü söylenemeyecektir.

Birbirlerimizin farklılıklarını kabul ederek, toplumsal barışı hedef alarak birlikte yaşamayı içimize sindirmeyi öğrenmemiz gerekiyor. Mevcut yasal düzenlemeler yürürlükten kalksa da farklı olanla birlikte yaşamayı öğrenmediğimiz sürece, toplumsal barışın yerini yeniden ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve ayrımcılığa bırakması kaçınılmaz olacaktır. Herkesin barış içinde ve eşit olarak yaşayabildiği bir ülke, gerçekten demokratikleşme yolunu tamamlamış sayılmalıdır.

DİPNOTLAR

1 Yüzyıllar süren nefret nedeniyle, "Çingene" kelimesi küçük düşürücü, aşağılayıcı ve nahoş karşılanmakta ve pek çok Avrupa çingenesi tarafından "Roma" veya "Romani" kelimesi tercih edilmektedir. Ancak bu çalışmada, mevzuatta "çingene" teriminin kullanılması nedeniyle, aşağılama yada küçük düşürme amacı güdülmeden "çingene" sözcüğü kullanılmıştır. RUSSELL, Zana: "We Are Roma and Not Gypsies", <http://www.peak.sfu.ca/the-peak/98-2/issue6/feature.html> s.2. (son ziyaret tarihi: 15.05.2006); ALPMAN, Nazım: Trakya Çingeneleri, Sınırdaki Yaşayanlar, İstanbul 2004, s.1; BERGER, Herman: Çingene Mitolojisi, Ankara 2000, s.9.

2 YOORS, Jan: Çingeneler, Opre Roma, İstanbul 2005, s.14 ; MCMURTRY, Leslie: "An Introduction To Gypsies", <http://www.geocities.com/nomdeguerre1/hedgehog.html> (son ziyaret tarihi 21.04.2006) s.3; FONSECA: s.115.

3 RINGOLD, Dena/ORENSTEIN, Mitchell/WILKENS, Erica: Roma in An Expanding Europe, Breaking The Poverty Cycle, A World Bank Study, Washington 2003, s.12.

4 BERGER: s.9; ROUGHERI, Christina: "Theory and Practice Roma In The Southern Balkans", MA Thesis For The Central European University Southeast European Studies MA Programme, www.greekhelsinki.gr/pdf/roma-souteast-europe.pdf (son ziyaret tarihi 15.05.2006) s.10.

5 ASSEO, Henritte: Çingeneler, Bir Avrupa Yazgısı, Ankara 2004, s.47-48.

6 ASSEO: s.92.

7 MCMURTRY: s.4.

8 MARGALIT, Gilad.: "Antigypsism in the Political Culture of the Federal Republic of Germany: Paralel with Antisemitism?", Analysis of Current Trends in Antisemitism 9, The Vidal Sassoon International Centre for the Study of Antisemitism, Hebrew University of Jerasulem, 1996, <http://sicsa.huji.ac.il/9gilad.htm> s.3. (son ziyaret tarihi: 16.05.2006) ; RINGOLD/ORENSTEIN/WILKENS: s.14.

9 DUMMET, Michael: "The Most Oppressed Minority", <http://www.unesco.org/opi2/human-rights/Pages/English/DummetE.html> s.1.(Son Ziyaret Tarihi: 16.05.2005).

10 POLANSKY, Paul: "The Gypsy Genocide", <http://www.geocities.com/~patrin/bigissue.htm> s.1. (son ziyaret tarihi: 16.05.2006).

11 RINGOLD/ORENSTEIN/WILKENS: s.69.

12 ASSEO: s.102.

- 13 HANCOCK, Ian: "Anti-Gypsism", <http://www.geocities.com/~Patrin/antigypsyism.htm> s.4-8. (son Ziyaret tarihi: 15.05.2006).
- 14 ASSEO: s.105; ATAÖV, Türkkaya.: Çatışmaların Kaynağı Olarak Ayrımcılık, Ankara 1996, s.17; FONSECA, Isabel: Beni Ayakta Gömün, Çingenerler ve Yolculukları, İstanbul 2002, s.270.
- 15 ISRAEL, Jared: "The Roma and Racism in The Balkans", <http://www.emperors-clothes.com/analysis/burial.html> s.3-4,(son ziyaret tarihi: 16.05.2006); ACTON, Thomas: "A Romani Resettlement: Bosnia Refugee Rom in England", <http://www.geocities.com/~patrin/bosnia.htm> s.3, (Son ziyaret tarihi: 15.05.2006).
- 16 ATAÖV: s.18.
- 17 OSCE Supplemantary Human Dimension Meeting on Roma and Sinti. Report, Vienna 2003, s.10.
- 18 TANNER, Arno: "The Roma of Eastern Europe: Still Searching for Inclusion", www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?id=308 s.1. (son ziyaret tarihi: 15.05.2006)
- 19 Avrupa Birliği'ne üye ülkeler ve aday ülkelere göre çingene nüfusun toplam nüfusa oranı için bkz. RINGOLD/ORENSTEIN/WILKENS: s.68; TANNER: s.3-4; ARAYICI, Ali: Çingenerler, İstanbul 1999, s.35.
- 20 MARGALIT: s.3 ; MCMURTRY: s.1.
- 21 MARGALIT:s.2.
- 22 ARAYICI: s.16.
- 23 CECH, Petra.: "Sepecides-Romani", <http://www.romani.uni-graz.at/romani/ling/sep.en.shtml> s.1, (son ziyaret tarihi: 15.05.2006).
- 24 Avrupa'da yaşayan ve Romani konuşan çingenerlerin ülkelere göre dağılımı için bkz. ARAYICI:s.50.
- 25 Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yaşayan çingenerlerin dinleri göre oranı için bkz. ARAYICI: s.55.
- 26 Avrupa'da yaşayan çingenerlerin işsizlik oranları, sağlık koşulları, eğitim durumları ve yerleşim koşulları için ayrıntılı olarak bkz. RINGOLD/ORENSTEIN/WILKENS: s.26-41.
- 27 OPRİSAN, Ana: "Overview on the Roma in Turkey", <http://www.domresearchcentre.com/journal/177overview7.htm> s.3,(son ziyaret tarihi: 16.05.2006).
- 28 SÖYLEMEZ, Haşim/ÖZDEN, Tuğba: "Abe Bi Kimlik Veresin", Aksiyon Haftalık Haber Dergisi, S.546, www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=12633 s.3,(son ziyaret tarihi: 15.05.2006).
- 29 OPRİSAN: Overview on the Roma in Turkey, s. 2.
- 30 MARUSHIAKOVA, Elena/POPOV, Vesselin: Osmanlı İmparatorluğu'nda Çingenerler, İstanbul 2006, s.45.
- 31 MARUSHIAKOVA/POPOV: s.65.
- 32 MARUSHIAKOVA/POPOV: s.67.
- 33 FOGGO,Hacer: "Çingenerler Hâlâ Şüpheli Şahıs", www.oneri.at/yazilar.php?yazi_id=25 s.1,(son ziyaret tarihi: 16.05.2006); SÖYLEMEZ/ÖZEN: s.3; Türkiye'de yaşayan çingenerlerin büyük çoğunluğu, dünyanın diğer bölgelerindeki çingenerler gibi aşağılayıcı anlamı nedeniyle "çingene" sözcüğünü tercih etmemektedir. ARAYICI: s.45.
- 34 FOGGO: s.1 ; ARAYICI: s.32.
- 35 ARAYICI: s.50.

- 36 Türkiye’de Kayıtlı Çingeneler ve Yaşadıkları İllerin listesi için bkz. SÖYLEMEZ/ÖZEN: s.4.
- 37 OPRİSAN : Overview on the Roma in Turkey, s.1
- 38 FOGGO: s.1.
- 39 Türkiye’de yaşayan çingeneler ve illere göre dağılımı için bkz. FOGGO: s.4-5.
- 40 Çingene sözcüğünün tanımı için bkz. <http://tdk.org.tr/tdksozluk/sozbul.asp?kelime=%E7ingene&submit1=Ara> (son ziyaret tarihi: 15.06.2006) Türk Dil Kurumu sözlüğünde, çingene sözcüğünün karşılığı olarak yer alan olumsuz ifadeler kaldırılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı’nın çingene maddesindeki düzeltmeler ve çıkartmalara ilişkin 1 Ekim 2001 tarih, 2001/84 sayılı Genelgesinde, Anayasa’nın eşitlik ilkesine vurgu yapıldığı görülmektedir. Genelgenin tam metni için bkz. AKSU, Mustafa: Türkiye’de Çingene Olmak, İstanbul 2003, s.84-86. Çingenelere ilişkin deyimler için bkz. Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler, Ankara 1969, s.80.
- 41 Raporun tam metni için bkz. http://www.coe.int/t/e/human_rights/ecri/1-ecri/2-country-by-country_approach/turkey/Turkey%20third%20report%20-%20cri